

ahol eddig még régészeti kutatás nem folyt. A Nagyszikla alatti részen kutatóárokka (az 1981. évi ásatás területén), a kürtő feletti területen szondákkal kezdtük el a feltárást.

Az 1981-es ásatás szelvénypontjait, az akkori 0 pontot, illetve szintet (a barlangbejárat küszöbszintje) mi is viszonypontként használtuk. Három, illetve öt réteget sikerült megkülönböztetnünk a 2,20×3,60 m méretű kutatóárokban. A felső, laza 5–10 cm-es, majd átlagban 20–30 cm-es vastagságú apróköves réteg alatt cca. 3 méterig egy sötétbarna homogénebbet, 3–3,8 méter közt egy sötétbarna réteget közepes kövekkel, 3,8 m alatt (jelenlegi feltárási mélység 4,10 m) pedig egy barna réteget közepes és annál nagyobb kövekkel. A felső rétegben néhány állatcsont és faszénderab volt (akárcsak a 81-es hasonló mélységű rétegben). A mélyítésnél három belül mázas (sötétbarna, de szürkésre oxidált máz felsőréteggel, kívül szürkés-sárgás fehér színű) apró, vékonyfalú oldaltöredék került elő. A 17–18. századi kerámiadarabok valószínűleg annak az edénynek a töredékei lehetnek, melynek darabjait 1981-ben is megtalálták. 3,85 m-es mélységben a fal mellől egy 5–7 cm nagyságú vassalak került elő.

3,50 m-ig fordultak elő különböző állatcsontok (nagyraest töröttek). Egy részük kisebb rágcsálóké, a nagyobbak java (koponyarész, állkapcsok, bordák, végtagok részei, csigolyák, szarv) valószínűleg szarvasmarhához tartozhattak. A csontok egy része égett volt, több darab közülük fényes felületű. A megkutatott területen több helyen dokumentáltunk hamus, faszenes foltokat, kormos köveket.

A sziklafal faragott repedésének felső része mellől került elő egy megmunkált, odagurult nagyméretű kő, mely valószínűleg egy kaptárfülke része lehetett.

A Nagysziklafal feletti teraszon a „Csúcsos-szikla” mögötti rést ástuk ki a kaptárfülke alatt. Mindenütt 20–100 cm mélységig porhanyós laza újkori beszóródás volt megfigyelhető, néhány éves/évtizedes emlékekkel.

Valószínűsíthető, hogy a Nagyszikla alatti térségben a négy méter mély kutatóárokka még nem sikerült elérnünk a bányafeneket, illetve az anyasziklát. Az ásatás folytatásának szükségességét elsősorban a kézi erővel faragott kőfal további, eddig fel nem tárt részekre való húzódása és az előkerült leletek indokolják.

Konzulens: Gömöri János.

Munkatársak: a Troglonauta Barlangász Egyesület tagjai, Sima Gábor, Horváth Frigyes, Sczuka Attila, Grócz Zsolt és Szörényi Levente.

REPISZKY TAMÁS

318. Pócsmegyer, református templom (Pest megye) Kő

2003. március 3-án a református templom falai mentén régi falak jelentkeztek a 2002 őszén, a templom felújításakor ásott árkokban. Másnap Hamerli György mérnök úrral helyszíni szemlét tartottunk.

A templom falai mentén kívül és belül, a falakkal párhuzamosan ásott, úgynevezett szárítóárkok közül a kívül levőket már betemették a helyszínelés időpontjában, így azokat nem láttam, csak a belső térben lévőket.

Megkaptam a jelenleg álló templom alaprajzát és a kiásott árkokat feltüntető rajzot, melyen az árkokban előkerült falszakaszok is szerepelnek. A belső árkokban jelentkező falszakaszok szélessége, falazási módja arra utal, hogy a falak két építési periódushoz tartoznak. Az előkerült rövid szakaszok miatt az alaprajzokat nem lehet rekonstruálni. Az előkerült falakat a mérnök úr felmérte és a templom alaprajzába berajzolta. A belső térben – az ideiglenes világítás segítségével – fotókat készítettünk a falakról.

Mivel sem a templom belső terében, sem a külső részeken nem volt mód régészeti kutatóárkokat nyitni, így megelégedtünk az előkerült falak dokumentálásával.

A második helyszínelésre – kérésemre – megtisztították az előkerült falakat a dokumentáláshoz. Az árkokból a falakat datáló leletanyag nem került elő: több helyről emberi csontdarabok, néhány vasszög és edénytöredék és egy ép, 21×15×5 cm-es téglát látott napvilágot. (Az egyik edénytöredék talán 12. századi.)

Az előkerült falak minden bizonnyal az MRT 7. k., 22/13 lelőhelyénél említett középkori templom maradványai lehetnek, melynek történetéről, alaprajzáról sajnos kevés adat áll rendelkezésünkre.

MARÓTI ÉVA

319. Pusztacső határa (Vas megye) Ő, Rő, Á, Kő

Terepbejárással 2003 májusában átvizsgáltuk a település egy részét. A bejárásra kijelölt területek közül a 081/1 hrsz. alatti telek falu felé eső részén római kori és Árpád-kori kerámiát találtunk. A leletek elhelyezkedése és sűrűsége alapján feltételezhető, hogy a lelőhely DK-i irányban folytatódik. A másik, terepbejárásra kijelölt terület a vegetáció sűrűsége és jellege miatt járhatatlan volt.

A település Benkeháza-major elnevezésű részén a bejárásra kijelölt területek (hrsz.: 068, 076/1, 076/2, 076/3) közül nagyjából 2/3-a a vegetáció sűrűsége vagy jellege, illetve a törmelékes felszín miatt járhatatlan volt. A 076/1 hrsz. alatt futó telken pár darab, pontosabban meg nem határozható középkori kerámiát, és nagyobb mennyiségben őskori és római kori anyagot találtunk a frissen vetett szántón.

ILON GÁBOR

320. Pusztahencse, Templomdomb (Tolna megye) Kő

A Templomdombon már Wosinszky említi a középkori templom helyét, Wallner Ernő 1958-as cikke szerint ekkor még juhakol és ház volt a helyén. A lelőhelyről ta-

valy találtak rengeteg csontvázat emésztő ásása közben. 2003. április 18-án megtekintettem a helyszínt a Pozsonyi u. 104. sz. alatt. A kb. 5×3 m alapterületű, 2 m mély, felfelé szűkülő falú emésztő a hátsó udvar É-i részén Ny-K irányban húzódó gazdasági épületek és a lakóház szögletében fekszik. A keményre taposott felszínen csak elvétve található apró embercsont és építési törmelék. Az udvar végében, a patakra lejtő domboldalon, a frissen szántott kertben nagy mennyiségű középkori cserepet és állatcsontot, köztük feltűnően sok mázas kerámiát gyűjtöttem. A házat 1950-ben, a kiskonyhát pedig az 1980-as évek elején építették, s mindkét alkalommal kerültek elő embercsontok. A hátsó udvaron található kút ásásakor viszont nem találtak sírokat. A D felé szomszédos ház (Pozsonyi u. 106.) az 1960-as évek elején épült, itt is találtak sírokat.

K. NÉMETH ANDRÁS

321. Püspökhatvan határa

(Pest megye) Pa, Kö

Takács-hegy: 2003. március 30–31-én végeztünk terepbejárást a lelőhelyen. A 2002 decemberében felszántott hosszú földhát északi oldalán, az erdő mentén mintegy 25 m széles sávban, világosbarna talajban találtunk leleteket, leginkább a tábla déli szélén álló vadlestől 50-50 méterre eső területen. A domb déli lejtőjén, a humuszos talajban csak egy-két szilánk került elő. A több ezer darabból álló leletanyagban rendkívül sok eszköz (magas vakarók, aurignaci retusú pengék, árvésők, fúrók tompított pengék, Gravette-hegyek és egy vállas hegy), penge és magkő található, melyek alapján a lelőhely a korai gravetti jellegű leletanyagok közé sorolható. A felszínen heverő nagy mennyiségű kőeszköz miatt a kultúrréteg valószínűleg elpusztult, maradványai esetleg a dombhát déli oldalán lennének feltárhatóak.

Az őskőkori leletkoncentrációtól keletre egy kisebb kiemelkedésen egyetlen középkori vas lándzsahegy került elő.

Viszoki-hegy: 2003. március 31-én a száraz, igen kemény mélyszántás rögeiben mecseki és dunántúli radiolaritból, illetve obszidiánból készült szilánkokat gyűjtöttünk az erdő sarkán álló vadles és a földút melletti bokorsor közti lejtős területen. A szilánkanyag közelebbről nem keltezhető, a dehidratált obszidiánszilánk alapján kora valószínűleg felső paleolitikus.

MARKÓ ANDRÁS

322. Rákóczifalva, Kengyelpart

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, Sza, Ge, A

A MOL „Kengyel-Észak gázmező termelésbe állítása” projekt-címmel 16 km-es gázcsövet fektetett le Kengyel és Martfű között – átszelve Kengyel, Szolnok, Rákóczifalva, Rákócziújfalva és Martfű határát. A terepbejárást során a gázcső nyomvonalában 11 lelőhelyet találtunk.

A feltárásokat 2003 augusztusában és szeptemberében végeztük.

6. sz. lelőhely: A gázcső egy rendkívül intenzív lelőhelyen futott keresztül, de annak csupán a legkeletibb, a természetes parttól távol eső szakaszán. Ezért a megkutatott több, mint 1000 m²-en két csoportban mindössze 77 objektum került elő. A kutatóárok É-i végében 3 késő avar kori objektum volt: egy földbe mélyített, négyszögletes épület, egy kisebb gödör és egy árokészlet.

A kutatóárok déli végében késő szarmata-hun kori teleprészlet került elő, annak 74 objektuma. Az objektumok döntő többsége (52) gödör volt, ebből 27 igen mély, szabályos méhkas alakú. A további tárolóvermek között rendkívül mély, óriási gödrök is sorakoztak – ezek valószínűleg kutak voltak, de a halastó közelsége miatt 2 méteres mélységnél lejjebb sehol sem tudtunk bontani a talajvíz miatt.

Az objektumok között egy négyszögletes, földbe mélyített, centrális tartóoszlopos szarmata ház, egy hat oszlophellyel jelzett szarmata épület, valamint egy szabadteri kemence, több árokészlet és több, építményként nem értékelhető oszlophely is volt.

A jellegzetes szarmata leletanyaggal bíró gödrök között 4 olyan gödör is volt, melyek leletanyaga túlmutat e korszakon, ezekben germán típusú fazekak töredékei, besimított díszű úgynevezett hun korsó töredékei, apró vastárgyak és egy kétsoros csontfésű töredéke került elő. Ezeket a gödröket korai népvándorlás kori germán, gepida objektumoknak tartjuk.

A 4–5. századra keltezhető szarmata objektumokban szürke korongolt és kézzel formált durva kerámia volt. Feltűnően kevés a terra sigillata utánzatok száma, azok is csak apró töredékek formájában kerültek elő. (Valódi terra sigillata nem is volt.)

A lelőhely délen összefügg a 9. sz. lelőhellyel. Jelenleg a település két részlete között egy kb. 6 m széles vízelvezető árok fut, melyet a halastó létesítése során ástak ki.

9. sz. lelőhely: A lelőhely a 6. sz. lelőhelyen megtalált késő szarmata-korai népvándorlás kori településrészletnek a délkeleti szélére. A 100 méter hosszán (vagyis 600 m²-en) lehumuszt cső-nyomvonalnak csak az északi (6. lelőhely felé eső) 60 méteres szakaszában voltak régészeti jelenségek, itt 21 objektum került elő.

Az objektumok közül 12 gödör, ezek mindegyike mély, leginkább méhkas alakú, késő szarmata objektum volt. Hasonlóan szarmata kori egy keskeny, kisméretű, centrális tartóoszlopú, földbe mélyített épület.

A lelőhely északi végében rábontottunk egy óriási, feltűnően mély, lépcsőzetes falú objektumra, melynek a legalján, a gödör oldalfalába bevájva, tapasztott kemencét alakítottak ki. A leletanyag tanúsága szerint ezt a fűtőgödör-kemence együttest a korai népvándorlás kori gepidák készítették.

A lelőhely déli végében, egy szarmata gödörre ráásva került elő egy avar kori női sír. A K-Ny tájolású,